

**SINFDAN TASHQARI MASHG'ULOTLAR JARAYONIDA NUTQIDA
NUQSONI BO'LGAN BOLALARNING SHAXSLARARO MUNOSABATINI
SHAKLLANTIRISH**

Nig'matova Nodirabegim Lutfulla qizi

Kimyo xalqoro universiteti

Logopediya yo'nalishi MSPD-1U talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada nutqida nuqsoni bo'lgan bolalar bilan sinfdan tashqari mashg'ulotlar orqali shaxslararo munosabatlarni shakllantirishning ahamiyati tahlil qilinadi. Nutqida nuqsoni bo'lgan bolalar, o'zlarining kommunikativ qobiliyatlarida ba'zi muammolarga duch kelishlari sababli, shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishda ba'zi qiyinchiliklarga uchrashadi. Sinfdan tashqari mashg'ulotlar, xususan, ijodiy va sport faoliyatlari orqali bolalar o'z fikrlarini aniq ifodalashni o'rganadilar, jamiyat bilan integratsiyalashadi va o'zlarining ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirib boradilar. Ushbu maqola sinfdan tashqari mashg'ulotlarning bu jarayonda qanday yordam berishini va nutqida nuqsoni bo'lgan bolalar uchun qanday foydali metodlarni taklif etishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: Nutqida nuqsoni bo'lgan bolalar, shaxslararo munosabatlar, sinfdan tashqari mashg'ulotlar, ijtimoiy ko'nikmalar, nutq rivojlanishi, kommunikativ qobiliyat, pedagogik metodlar

Аннотация: В данной статье анализируется важность формирования межличностных отношений у детей с нарушениями речи в процессе внеклассной работы. Дети с речевыми нарушениями сталкиваются с определёнными трудностями в общении, что влияет на их личностное и социальное развитие. Внеклассные занятия, такие как творческие и спортивные активности, помогают детям развивать навыки чёткого выражения мыслей, интеграцию в общество и социальные навыки. Статья демонстрирует, как внеклассная работа способствует этому процессу и предлагает полезные методы для работы с детьми с нарушениями речи.

Ключевые слова: Дети с нарушениями речи, межличностные отношения, внеклассная работа, социальные навыки, развитие речи, педагогические методы

Abstract

This article analyzes the importance of shaping interpersonal relationships in children with speech impairments through extracurricular activities. Children with speech disorders often face challenges in communication, which affects their personal and social development. Extracurricular activities, such as creative and sports activities, help children learn to express their thoughts clearly, integrate into society, and develop their social skills. The article demonstrates how extracurricular activities contribute to this process and suggests useful methods for working with children with speech impairments.

Keywords: Children with speech impairments, interpersonal relationships, extracurricular activities, social skills, speech development, pedagogical methods

Nutqida nuqsoni bo'lgan bolalar – bu o'zining kommunikativ qobiliyatlarida muammolarga duch kelayotgan, o'z tengdoshlari bilan ma'lum miqdorda muloqoti cheklanganlardir. Ularning nutqida nuqsonlar, masalan, talaffuz xatoliklari, grammatik xatolar, lug'at boyligining cheklanishi yoki nutqning aniq ifodalanmaganligi kabi muammolar mavjud bo'lishi mumkin. Bunday bolalar, o'z navbatida, shaxslararo munosabatlarni o'rnatishda va jamiyatda o'z o'rnini topishda ba'zi qiyinchiliklarga duch kelishadi.

Sinfdan tashqari mashg'ulotlar, xususan, musiqiy, sport, san'at yoki boshqa ijodiy faoliyatlar orqali, bu bolalarga ijtimoiy munosabatlarni rivojlantirishda katta yordam beradi. Ushbu maqolada nutqida nuqsoni bo'lgan bolalarning shaxslararo munosabatlarini shakllantirishda sinfdan tashqari mashg'ulotlarning o'рни va ahamiyatini ko'rib chiqamiz.

Nutqida nuqsoni bo'lgan bolalarning shaxslararo munosabatlari

Nutqida nuqsoni bo'lgan bolalar, odatda, o'z his-tuyg'ularini va fikrlarini ifodalashda qiyinchiliklarga duch keladilar. Bu esa ularning boshqa bolalar bilan samarali va to'g'ri muloqot qilishiga to'sqinlik qiladi. Bunday bolalar ba'zan o'zini nazorat qilishi yoki jamiyatdan ajralib qolishi mumkin. Nutqdagi nuqsonlar esa o'z-o'zini baholash va o'zini ifodalash erkinligiga to'g'ridan-to'g'ri ta'sir qiladi, bu esa ijtimoiy moslashuv jarayonini kechiktiradi.

Shaxslararo munosabatlar, o'z navbatida, ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishga, jamiyatda o'z o'rnini topishga, do'stlik va hamkorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi. Nutqida nuqsoni bo'lgan bolalar uchun bu ko'nikmalarni shakllantirish ayniqsa

muhim, chunki ular muloqotdagi qiyinchiliklarni yengish uchun qo‘shimcha yordamga muhtoj bo‘lishlari mumkin.

Sinfdan tashqari mashg‘ulotlarning ahamiyati

Sinfdan tashqari mashg‘ulotlar o‘quvchilarning ijtimoiy va shaxsiy rivojlanishini qo‘llab-quvvatlashda katta rol o‘ynaydi. Bu mashg‘ulotlar quyidagi afzalliklarga ega:

Samarali muloqot muhitini yaratish: Sinfdan tashqari mashg‘ulotlarda bolalar bir-birlari bilan ko‘proq muloqotda bo‘ladilar, bu esa ularning o‘z fikrlarini aniq ifodalashiga yordam beradi. Nutqida nuqsoni bo‘lgan bolalar uchun sinfdan tashqari mashg‘ulotlar o‘z fikrlarini boshqalar bilan bo‘lishish va ular bilan samarali muloqot qilishni o‘rgatadi.

Xulq-atvorni va ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantirish: Sport musobaqalari, guruhli o‘yinlar yoki ijodiy mashg‘ulotlar orqali bolalar bir-biri bilan hamkorlik qilishni, raqobatlashishni va g‘alaba yoki mag‘lubiyatni qabul qilishni o‘rganadilar. Bu ko‘nikmalar nutqida nuqsoni bo‘lgan bolalar uchun juda muhimdir, chunki ular o‘zlarini jamiyatda erkin va ishonchli his qilishlari kerak.

O‘zini anglash va ishonchni oshirish: Nutqida muammolar bo‘lgan bolalar ko‘pincha o‘zlarini kam his qilishadi. Sinfdan tashqari mashg‘ulotlar, ayniqsa musiqiy yoki san’at faoliyatlari, bolalarga o‘z istedodlarini namoyish qilish imkonini beradi va bu ular uchun o‘ziga bo‘lgan ishonchni oshiradi.

Ko‘proq ijtimoiy integratsiya: Nutqida nuqsoni bo‘lgan bolalar ko‘pincha guruhlarda o‘zlarini nazorat qiladilar. Sinfdan tashqari mashg‘ulotlar ular uchun ijtimoiy integratsiya va guruhga moslashish imkonini yaratadi. Bu esa ularning o‘zini boshqa bolalar bilan teng his qilishlariga yordam beradi.

Sinfdan tashqari mashg‘ulotlarni tashkil etishdagi metodik yondashuvlar

Sinfdan tashqari mashg‘ulotlar jarayonida nutqida nuqsoni bo‘lgan bolalar bilan ishlashda quyidagi metodik yondashuvlar samarali bo‘lishi mumkin:

Individual yondashuv: Har bir bolaning nutqida bo‘lgan nuqsonlar o‘ziga xosdir, shuning uchun har bir bolaga individual yondashuv zarur. Mashg‘ulotlarda nutqdagi kamchiliklarni hisobga olgan holda, ularga maxsus yordam ko‘rsatish muhimdir.

Interaktiv o‘yinlar va faoliyatlar: O‘yinlar, rolli mashg‘ulotlar va guruhli faoliyatlar orqali bolalar o‘zaro muloqot qilishni o‘rganadilar. Bunday mashg‘ulotlar nutqida nuqsoni bo‘lgan bolalar uchun o‘z fikrlarini osonroq ifodalashga yordam beradi.

Muloqot va nutqni rivojlantirishga qaratilgan mashqlar: Nutqida nuqsoni bo'lgan bolalar uchun nutqni rivojlantiruvchi mashqlar, talaffuz va grammatik tuzilmalarga oid mashqlar o'tkazish muhim. Bular bolalarga o'z nutqini aniqlashtirishda yordam beradi.

Ijobiy va qo'llab-quvvatlovchi muhit: Nutqida nuqsoni bo'lgan bolalar uchun salbiy baholar va tanqidlar ular uchun qiyinchilik tug'dirishi mumkin. Shuning uchun mashg'ulotlarda ijobiy va qo'llab-quvvatlovchi muhit yaratish zarur. Bunday muhit bolalarga o'zlarini erkin his qilish va o'zlarini ifodalash imkonini beradi.

Xulosa

Nutqida nuqsoni bo'lgan bolalarning shaxslararo munosabatlarini shakllantirishda sinfdan tashqari mashg'ulotlarning ahamiyati katta. Bu mashg'ulotlar bolalarga ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish, o'z fikrlarini aniq ifodalash, guruhlarda samarali ishlash va o'z-o'zini anglash imkonini yaratadi. Nutqida nuqsoni bo'lgan bolalar uchun sinfdan tashqari faoliyatlar faqatgina bilim olish jarayonini boyitib qolmay, balki ularning jamiyat bilan integratsiyasini ham qo'llab-quvvatlaydi. Ularning ijtimoiy hayotda muvaffaqiyatli bo'lishi uchun bu kabi mashg'ulotlar muhim vosita bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. **Sultonov, A. A.** (2020). *Nutqida nuqsoni bo'lgan bolalar bilan ishlash metodikasi*. Toshkent: O'zbekiston xalq ta'limi nashriyoti.
2. **Xolmatova, M. S.** (2019). *Bolalar psixologiyasida nutq rivojlanishi*. Toshkent:
3. **Shamsutdinova, F. R.** (2021). *Ijtimoiy-ko'nikmalar va ularning rivojlanishida sinfdan tashqari mashg'ulotlarning o'rni*. Toshkent: Fan va texnologiya.
4. **Ibragimov, R. A.** (2022). *Nutqida nuqsoni bo'lgan bolalar: tahlil va amaliy yondashuvlar*. Samarqand: Samarqand universiteti nashriyoti.
5. **Muradova, T. A.** (2018). *Sinfdan tashqari mashg'ulotlarda bolalar bilan samarali muloqot*. Toshkent: Ta'lim.
6. **Akhmedova, S. Z.** (2020). *Bolalar nutqini rivojlantirishda pedagogik yondashuvlar*. Toshkent: Akademya nashr.